

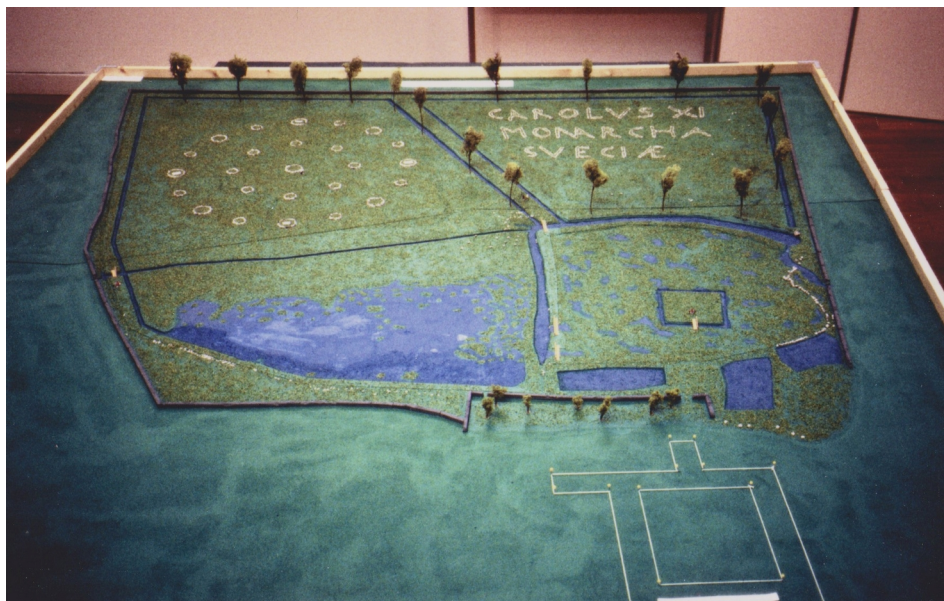
Modellen av prästgårdsparken i Östra Sallerup som skapades 1994 och utställningens utformning under årens lopp.

Ann-Sofie Haraldsson 2021

Foto: Föreningens medlemmar

Föreningen Jöns Henrikssons Minne bildades på hösten 1991 och dess första ordförande var Katarina Frost, som några år bodde i Köinge innan hon hösten 1992 flyttade därifrån. Föreningens medlemmar arbetade från och med 1992 tillsammans med ditresta volontärer med att renovera, uppmäta och utforska parken, man hade även studiecirklar och föreläsningar. Volontärerna rekryterades i samarbete med Svenska Föreningen för Byggnadsvård. På hösten samma år beslutade styrelsen att man skall ha en sommarutställning på Hörby museum. Så var frågan hur Prästgårdsparken skulle gestaltas. Lantmätare Göran Svensson, Jönstorp, som liksom alla andra jobbade ideellt, gjorde uppmätningar i parken och hade fått fram en sensationell upptäckt, nämligen att stensättningarna i sydöstra kvarteret var placerade så att de bildade en kompass. Han tog fram en karta och Gunnar Jönsson, Köinge, åtog sig att göra en skalenlig modell. Han funderade på vilken skala som skulle bli bäst och kom fram till skala N dvs. 1:160. Detta är en skala som ibland används när man bygger modelljärnvägar så man tänkte sig kunna få fram träd och annat i rätt skala. För tillverkning av modellen hyrde föreningen in sig i huset bakom Kulturhuset, detta var tidigare slöjdsal och nu hade Östra Sallerups 4H-avdelning det som sin klubblokal.

Modellen byggde Gunnar upp i tre lager, trästomme underst och därefter spånplatta och där ovanpå en skiva av tretex. Dessa skivor är porösa så det var lätt att skära ut skåror till kanalerna samt dammarna i norra delen av parken. Ytorna målades i blått respektive grönt och sågspånsströssel ströddes över för att få struktur i gräsytan och igenväxta dammar. Bokstäverna och stensättningarna gjordes genom att limma på små stenar och det var sådana halkbekämpningsstenar som spreds ut i Hörby. Stenmurarna tillverkade han genom att skära ut smala rännor i en mall och rännorna klädde han med skrynklad aluminiumfolie och däri hälldes gips. Aluminiumfolien gjorde att det blev en ojämn yta och gipsen målades därefter grå innan murarna klistrades på modellen i parkens ytterkanter. Prästgården markerades genom att sätta ut nålar mellan vilka man drog snören. Modellen gjordes i två delar med delning längs med några av kanalerna och när den var nästan färdig flyttades den till museet i Hörby dit Gunnar fick en nyckel och kunde göra det sista på den. Några träd sattes ut fast man ansåg att det inte borde finnas träd i en renässanspark. Materialet till modellen i form av spånskivor, färg och lister m.m. betalades av föreningen som fick bidrag både från Hörby kommun och Östra Sallerups församling.

Den nygjorda modellen på Hörby museum 1994.

Det var Gustaf Törnqvist, Svedala och senare Henset, som höll i de studiecirklar som tog fram material och informationsskyltar till utställningen. Bland de som var aktiva fanns Helene

Gustafsson, Pärup senare Önnköping, Göran Börjesson, Guddastad, Gösta Sjöholm, Södertiou och Harry Olsson, Henset. Det var en cirkel om Jöns Henriksson och en om Sallerups skvadron. Utställningen "Östra Sallerup – Prästen, parken och skvadronen" öppnades den 12 juni 1994 med en stor invigning. Tal hölls av kulturnämndens ordförande Ingrid Persson samt av föreningens ordförande Katarina Frost, som bland annat sade att eftersom hon själv inte längre bor i bygden så har hon inte haft möjlighet att arbeta med utställningen. Näste talare var Kurt A. Persson, tidigare kompanichef för Sallerups kompani på P2 i Hässleholm. Ystads dragontropp kom med 9 ryttare i uniform som red från hembygdsstugan till gamla torg där de hade uppställning, sedan red de till museet och hade ny uppställning innan det var dags för avmarsch.

Ystads dragontropp
på väg mot torget.

Katarina Frost
invigningstalar.

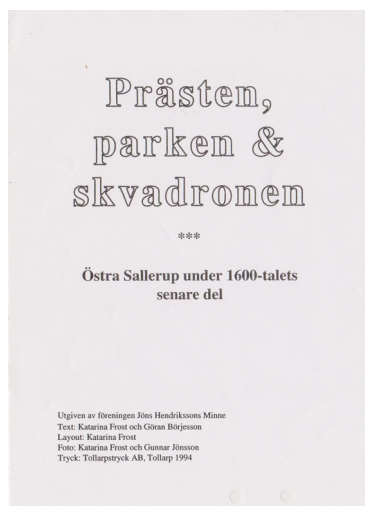
Det som på utställningen representerade prästen var bl.a. en inlånad dansk prästdräkt med sin veckade pipkrage. Ett skrivbord med stol från Kulturen symboliserande Jöns arbetsplats, då försedd

med gamla böcker och fjäderpenna att skriva med. Det fanns bilder från kyrkan och de rester som finns kvar av den gravtumba som Jöns lät bygga före sin död. På någon skärm fanns en gammal bild över Fredriksborgs slott på Själland, vid vilket Jöns växte upp eftersom hans far var trädgårdsmästare där, och det fanns information kring detta. Modellen över parken stod centralt i rummet och dessutom fanns en skiss över parken på en av skärmarna tillsammans med bilder bakåt i tiden och flera bilder över volontärernas arbeten. Skvadronen fick stort utrymme med mycket rekvisita inlånad från P2 i Hässleholm. Där var en hästmodell i naturlig storlek, en docka klädd i en karolinuniform hållande ett nysytt standar tillverkat som en kopia av vad som tillhört Sallerups skvadron. Det var Cecilia Thunberg, Tormastorp, som sytt det medan Gunnar Jönsson tillverkat stängen. Där var också värjor och pistoler i olika modeller. Flera av skärmarna hade information om olika slag som Sallerups skvadron deltagit i och om de olika ryttmästare som lett skvadronen. En del av det inlånade, som hästen, finns numera på Garnisonsmuseet i Hässleholm. Där var också många små modeller av ryttare till häst varav några var uppställda för slag.

Utställningen Prästen, parken och skvadronen på Hörby museum sommaren 1994.

Inför invigningen togs ett omfattande texthäfte fram, med mycket information om skvadronen, men även om astronomi och kyrkan mm. En annan skrift hade beskrivande text, mest om prästen och parken. Den sammanställdes under ledning av Katarina Frost och såldes för 15 kr/st. Båda hade samma namn som utställningen. På hösten samma år höll Gunnar Jönsson och Göran Börjesson ett föredrag om skvadronen på Hörby bibliotek.

Text och bild av:
Katarina Frost
Göran Börjesson
Gunnar Jönsson

Sammanställd av:
Göran Börjesson
Helene Gustafsson
Gunnar Jönsson
Gösta Sjöholm
Cecilia Thunberg
Gustaf Törnqvist

Utställningen pågick till den 28 augusti och då hade totalt 827 personer varav 100 barn under 16 år besökt den. Inlånat material skulle därefter återlämnades. Modellen över parken flyttades upp i den före detta gymnastiksalen i Kulturhuset och förevisades på deras julmarknad. På sommaren 1995 fick föreningen tillgång till prästgården i Östra Sallerup, genom ett nyttjanderättsavtal med pastoratskyrkorådet, som innebar att föreningen fick disponera prästgården mot att man skötte drift och underhåll av huset. Modellen flyttades nu till prästgården. Arbetet med underhåll av prästgården sköttes dels av ALU-arbetare och dels av föreningens medlemmar. Man fick 15 000 kr i bidrag från Länsstyrelsens näringslivsenhet för inköp av utställningsskärmar, så man satte åter igen upp utställningen "Prästen, parken och skvadronen" men nu utan att låna in några utställningsföremål. Man möblerade huset genom att medlemmar och andra skänkte möbler. I samband med att Kulturhuset hade sin julmarknad det året hade man "Öppet hus" i den julpyntade prästgården.

Under 1996 hade man öppet i prästgården och visning av utställningen kl. 11-15 varje lördag under juni-augusti. Dit flyttades också en modell över Östra Sallerups kyrka som den såg ut innan vapenhuset byggdes 1962.

Modellen är tillverkad av masonit, vilket man började använda på 1930-talet. Erik Westerdahl som var lärare i Kölleröd 1918-1960 har tillverkat den. Evert Nilsson, Bessinge f. 1944, vars far Per Nilsson var kyrkvård, har gett oss den informationen och han berättar att den stod i koret i gamla kyrkan. Andra som är jämgamla med honom minns den från sin söndagsskoletid, så den fanns i varje fall i början av 1950-talet. Den kom senare att magasinerades på församlingshemmets vind. Inuti den står att Jan Borg, Pärup, 1996 reparerade den och "glasade" fönstren samt målade taket och sockeln. Någon gång blev det även satt in belysning i den.

Ett tiotal grupper kom 1996 för att bli guidade både i parken och i utställningen. Året efter startade man visningarna redan i maj och man hade därefter öppet lite olika tider under sommarmånaderna fram till och med 2002. Med anledning av att pastoratet sålde prästgården 2003 så flyttade man utställningen till Kulturhuset där man började hyra lokaler. Det var ett utställningsrum på första våningen och ett på andra våningen och där var också var ett mötesrum. Man fortsatte med att ha sommaröppet i samverkan med Kulturhuset.

2005 tvingas man av ekonomiska skäl att avstå från att hyra de båda rummen på ovanvåningen, så nu placerades hela utställningen i rummet på bottenvåningen. Modellen över kyrkan var placerad så att perspektivgatan i parkmodellen pekade rakt mot kyrktornet i modellen över kyrkan. Ekonomin fortsatte att dräneras och på årsmötet 2009 togs, efter votering, beslut med två rösters övervikt att föreningen inte längre skulle hyra några lokaler alls. Det fanns tankar om att antingen på något sätt förvara modellen och utställningen eller att skänka allt till Kulturhuset. Efter att Magnus Jönsson, Sallerup, 2009 undanbett sig omval på ordförandeposten hade föreningen inte lyckats hitta någon ny ordförande, men Phär Stefansson, Trulshärad, kallade sig interimistisk ordförande. Han reserverade sig mot beslutet, men fick i uppdrag att se till att avtalet med Kulturhuset sades upp. Hans hustru Agneta Stefansson var ordförande i Kulturhuset och som tur var så verkställde Phär inte sitt uppdrag. På årsmötet 2010 rev man med stor majoritet upp beslutet och beslöt att man skulle fortsätta hyra utställningsrummet och därmed fick modellen vara kvar.

Hela utställningen samlad i ett rum i Kulturhuset 2010. Då var informationen uppsatt på skärmar.

Arkeolog Stefan Wrang, som kom med i styrelsen 2012, fick ansvar för utställningsrummet och han bytte ut skärmarna mot att tavlor och informationsskyltar sattes fast direkt på väggarna. Den ena väggen fick blå bakgrundsfärg. Under 2018 började främst dåvarande kassören Gunilla Almqvist att fundera på att levandegöra modellen bättre och tänkte sätta dit hus på den yta som fanns att tillgå. Efter hand ändrades förslaget till att i stället ersätta den gamla modellen med en ny där förutom parken även hela byn med sina gårdar, kyrkan och ryttmästarbostället är med. Då som det kan tänkas ha sett ut på 1680-talet. Den fina modellen som tillverkades 1994 hade blivit solblekt och förlorat sin lyster och därmed tjänat ut sin roll.

Modellen innan den kastades.
Vi frågade olika aktörer om de ville ha den, men så var inte fallet.

En del av informationen på väggen 2020.
Här en bild av Klacks backe och astronomi.

Den nya modellen, som är väldigt detaljrik, har till stora delar tillverkats av Ulf och Helene Sivhed, Nyåkra, med hjälp av arkeolog Anders Ödman, Kävlinge. Han har arbetat både praktiskt och som projektledare och även hans fru Chatarina och sonen Ludvig har varit delaktiga i processen. En rolig omständighet är att Gunnar Jönsson och Anders Ödman båda härstammar från Vittsjö och känner varandra sedan gammalt. Eftersom den nya modellen har sin egen kyrka så blev den gamla modellen över kyrkan också överflödigt. Hörby församling var inte intresserad av att få tillbaka den så den har skänkts till Kulturhuset i Östra Sallerup.

Den nya modellen invigdes den 15 september 2021 av landshövding Anneli Hultén. Musik framfördes av Erik Ask-Uppmark och Anna Rynefors. Besökare gavs möjlighet att i mindre grupper gå in i utställningsrummet för att se modellen och få information.

Stort tack till alla som varit delaktiga i processen från 1990-talet och framåt. Den här sammanställningen bygger på föreningens verksamhetsberättelser och protokoll, tidningsartiklar samt berättelser från flera med anknytning till bygden som tillfrågats.

Detaljer från den nya utställningsmodellen 2021.

